

Eşdeğerlik Çalışma Planı Taslağı

Bölüm I: Genel Bakış:

Bu belge, bir bitki sağlığı önlemi olarak ışınlama uygulamasına maruz bırakılan ürünlerin iki yönlü ticaretine olanak sağlamak bakımından temel gereklilikleri özetlemektedir. Bitki sağlığı önlemi olarak ışınlamanın kullanılması hakkındaki bu eşdeğerlik çalışma planı taslağı (FEWP), ışınlanmış ürünlerin ABD'ye ithalatı ile ilgili olarak 7 CFR Kısım 305 ve 319'un bir USDA yönetmeliği gereğidir.

Bu belge, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin her iki ülkeye ithal edilen ürünlerinde bitki sağlığı önlemi olarak ışınlamanın kullanılmasına izin verilmesine ilişkin düzenlemeleri ve politikaları içermektedir. Ayrıca, bir karantina önlemi olarak ışınlamanın kullanıldığı her iki ihracatçı ülkenin kontrol, izleme ve diğer faaliyetlere ilişkin kılavuzun genel bir tanımını içerecektir. Belirtilen ek alanlar, NPPO tarafından ışınlama tesislerinin onaylanması için yaklaşım; ışınlama tesisleriyle uyumluluk anlaşmalarının tamamlanması için rehber ve diğer şartlar ve faaliyetler için yönergeler olacaktır.

Bitki sağlığı, insan sağlığı, sanitasyon veya diğer yasal veya idari gereklilikler nedeniyle ışınlamanın kullanılması veya ışınlamaya maruz bırakılan ürünlerin kullanılmasıyla ilgili sınırlamalar tanımlanacaktır.

İthalatçı ülkenin uygulama tesislerinin onaylanması, karantina uygulamalarının yapılması, güvenlik önlemleri ve dokümantasyona ilişkin özel gereklilikleri detaylandırmak için operasyonel bir çalışma planı gerekecektir.

Belge, FEWP'nin temel bileşenlerini tanımlayacak ve ülkelere bu hususların nasıl tamamlanacağı konusunda talimat verecektir.

Bölüm II: Yasal Yetkililer:

Işınlamanın birçok meyve ve sebzenin beraberinde gelen bazı zararlılarla ilişkili riskleri azaltmada ya da asgariye indirgemedede etkili olduğu ispatlanmıştır. Bu bölümün amacı, her ticaret ortağının meyve ve sebze ithalatının barındırdığı zararlı riskini hafifletmek için bitki sağlığı önlemi olarak ışınlamanın kullanılmasını etkileyen tüm kamu yasaları, kuralları ve diğer yasal politikaların kapsamlı bir listesini sunmaktır. Bu listeyi hazırlarken her ülke, ışınlanmış meyve ve sebzelerin uluslararası ticaretini kolaylaştıracak işlemleri ve/veya prosedürleri daha etkin bir şekilde geliştirebilir.

Amerika Birleşik Devletleri:

7CFR Kısım 305 & 319

“Başlık”: “İthal edilen Meyve & Sebzeler için Bitki Sağlığı Işınlama Uygulaması” (23 Ekim 2002’de yayınlanmıştır) & “Meyveler ve Sebzeler için Uygulamalar” (27 Ocak 2006’da yayınlanmıştır).

Ocak 2006’da yayınlanan USDA’nın Hayvan ve Bitki Sağlığı Denetim Servisi (APHIS) Yönetmeliği, diğer şeylerin yanı sıra, tüm meyve sinekleri için 150 Gy’lik genel bir doz ve Lepidoptera takımından erginler ve pupalar hariç tüm böcek zararlıları için 400 Gy’lik genel bir dozu öngörmektedir.

Türkiye:

Türkiye, ışınlamanın Amerika Birleşik Devletleri’nden ithal edilen ürünler için bitki sağlığı tedavisi olarak kullanılmasına izin vermeyi kabul eder. Türkiye, meyve ve sebzeler dâhil olmak üzere (Ek-2) gıda ışınlanması ile ilgili olarak 20 Şubat 2017 tarihinde Gıda Işınlama Yönetmeliği’ni yayınlamıştır. Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı ayrıca meyve sinekleri (Diptera: Tephritidae) için meyvelere 150 Gy’lik bir genel dozu uygulamayı ve Lepidoptera takımının erginleri ve pupaları hariç tüm böcek zararlıları için 400 Gy’lik bir genel dozu uygulamayı kabul eder. Bu dozlar, Türkiye Gıda Işınlama Yönetmeliği Ek 2’ye göre meyve ve sebzeler için maksimum genel ortalama absorbe doz seviyelerinin altında bulunmaktadır.

Ulusal Bitki Koruma Örgütü’nün (NPPO) Rolü

Her ülkedeki NPPO, ışınlamanın bitki sağlığı açısından değerlendirilmesinden, benimsenmesinden ve bitki sağlığı önlemi olarak kullanılmasından sorumludur. İşbu Eşdeğerlik Çalışma Planı Taslağını (FEWP) doldurmak için gerekli tüm bilgileri toplamak veya geliştirmek ve meyve ve sebzelerde ışınlamanın uygulanmasında kilit rol oynayan diğer ulusal ve uluslararası düzenleyici kurumlarla işbirliği yapmak NPPO’nun birincil sorumluluğudur.

NPPO aynı zamanda bu FEWP’nin (Bölüm IV, kısım B) *İş Birliği Hedefleri ve Beklentileri* de geliştirecek ve gerekli olması halinde, bu bölüme uygun olmayan faaliyetleri belgelendirmek için ticaret ortaklarıyla birlikte çalışacaktır. Bu koşullar altında NPPO, ışınlamanın yeni veya mevcut ithalatta karantina önlemi olarak kullanılmasına ilişkin engelleri gidermeye çalışacaktır.

Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı ve APHIS’in Bitki Koruma ve Karantina birimi, Türkiye ve ABD’nin NPPO’su olarak faaliyet göstermektedirler.

Işınlama Uygulamasının Amaçları

Işınlama uygulamasının geniş hedefi (kontrollü zararlıların girmesini veya yayılmasını önlemek için) birkaç şekilde gerçekleştirilebildiğinden, FEWP’nin uygulama hedefini açıkça ifade etmesi önemlidir. Günümüzde bitki sağlığı amaçlı kullanılan ışınlama, hedeflenen zararlı (lar) için bazı tepkiler ortaya çıkarabilir. Bunlar arasında:

- Ölüm Oranı (seviye 3); veya
- Başarılı gelişimin önlenmesi (erginlerin ortaya çıkmaması) (seviye 2); veya
- Üreme yetersizliği (kısırlık) (seviye 1);

Operasyonel çalışma planı, her ürün için spesifik uygulama hedefini belirleyecektir.

Bölüm III: İhracatçı Ülkenin Kontrolü, İzlenmesi ve Diğer Faaliyetleri

Bu faaliyetlerle ilgili detayları içeren *Operasyonel Çalışma Planı* ve *Tesis Uyum Anlaşması* gerekmektedir. Bu belge sadece bir taslak sunmaktadır.

A. Operasyonel Çalışma Planı

İhracatçı ülkede meyve ve sebzelerin ışınlanması ile ilgili denetim, kontrol ve koruma protokolleri *Operasyonel Çalışma Planı* ile özel olarak ele alınacaktır. Plan, ön inceleme kontrol prosedürlerini, izleme protokollerini ve diğer uygulama sonrası kontrol faaliyetlerini kapsayacaktır. Ayrıca bir *Tesis Uyum Anlaşması* ile ışınlama tesislerinin sertifikalandırılması ve onaylanması için gerekliliklerini de ana hatlarıyla belirtecektir. Mali harcamaları karşılama için anlaşma, bir güven fonu ve yıllık bir mali plan için hükümler oluşturan ayrı bir İşbirliği Anlaşması'nda belirtilecektir.

B. Tesis Onay Prosedürü:

Uygulama tesisleri, bitki sağlığı uygulamaları gerçekleştirilmeden önce, ilgili nükleer düzenleyici makamlar ve tesisin bulunduğu ülkenin NPPO'su tarafından onaylanmalıdır. Tesisler ilgili tüm Federal, Eyalet, ilçe ve yerel yetkililer tarafından belgelendirilmelidir. Işınlama tesisi, uygun zararlı kompleksi ve ürün için minimum emilebilir iyonlaştırıcı radyasyon dozunu (*Operasyonel Çalışma Planı*'nda belirtildiği şekilde) uygulayabilmelidir. Ayrıca, tesis, uygulamaya maruz kalmış ve kalmamış ürünlerin fiziksel olarak ayrılmasını sağlamak ve tüm standart işletim prosedürleri (SOP'lar) ve çalışan eğitim belgeleri de dâhil olmak üzere uygun koruma belgelerini sağlayacak şekilde inşa edilmelidir.

Tesis onayı talebi, Tesis Uyum Anlaşması'ndan sorumlu olan tesisi, işletmeciyi, ürün sahibini ve kişiyi tanımlayan bir mektupla APHIS Bitki Sağlığı Bilim ve Teknoloji Merkezi'ne (CPHST) veya Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı'na iletilmelidir.

USDA APHIS veya Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı sertifika yetkilileri, tesisin eksiksiz ve doğru olması için onay talebini gözden geçirecektir. Paketi onayladıktan sonra, resmi bir tesis ziyareti planlanacaktır. Tesis onay ziyareti yalnızca USDA APHIS veya Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı görevlisini değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin NPPO' sunun temsilcisini de içerecek şekilde gerçekleştirilmelidir.

C. Tesis Uyum Anlaşması

Tesis Uyum Anlaşması, ilgili ışınlama tesisi ile ilgili tüm özet bilgileri sağlayacaktır. İlgili ışınlama tesisinde işlem görmüş meyve ve sebze ticareti yapılmadan önce, anlaşma tüm ilgili yetkililer tarafından doldurulmalı ve imzalanmalıdır. *Tesis Uyum Anlaşması*, Amerika Birleşik Devletleri için *Onay Belgesi* (PPQ form 482) veya Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen bir sertifika eşliğinde verilecektir.

Tesis Uyum Anlaşması, iptal edilene veya feshedilene kadar geçerli kalacaktır. Tesis'in yer aldığı ülkenin NPPO'su, tesis uyum anlaşmasının feshine müteakip gerçekleştirilecek olan tüm gerekli eylemlerden sorumlu olacaktır. APHIS tarafından uyum anlaşmasının feshedilmesi işlemi, 7 CFR 380'de belirtilen Bitki Koruma Yasası kapsamında yapılan işlemlere yönelik uygulama kurallarına tabi olacaktır. Gerekli belgeye ilişkin periyodik kontroller ve denetimler, bir APHIS veya Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı yetkilisi tarafından, tesise önceden haber vererek veya vermeyerek gerçekleştirilebilecektir.

Tesis sertifikası, iptal edilene veya feshedilene kadar geçerli kalacaktır. Bir tesis tarafından hakların iadesi talep edilmediği sürece veya tesisin mülkiyeti, tesis yönetimi, ekipmanı veya diğer kilit işletme prosedürlerinde önemli bir değişiklik olmaması durumunda, yıllık olarak tesisin yeniden sertifikalandırılması gerekli olmayacaktır. CPHST ve Türkiye NPPO'daki teknik eşdeğeri, tesisin çalışmasını periyodik olarak denetleyebilecek ve bitki sağlığı uygulamasını önemli ölçüde etkileyen ekipmanlara yönelik tüm değişikliklerden haberdar edilecektir.

Üçüncü bir ülkede veya içinde ışınlanacak olan ürünler için karşılıklı kabul edilecek protokoller geliştirilecektir.

Bölüm IV: Diğer Koşullara/Faaliyetlere İlişkin Yönergeler:

A. Işınlama uygulaması (hedef olmayan zararlılar) veya uygulama başarısızlığı nedeniyle etkisiz hale getirilememiş diğer karantina zararlıları:

Işınlama ile yeterli düzeyde yönetilemeyen ışınlanmış ürünlerle ilişkili olması, olası karantina zararlıları, ithalatçı ülke tarafından uygun görülen diğer bitki sağlığı önlemleri ile hafifletilebilir.

İthalatçı ülkenin NPPO'su, hedef olmayan zararlıların bulunması halinde gerçekleştirilecek beklenmedik durum eylemlerini açıkça tanımlayacaktır. Belirtilen hedef olmayan zararlıların bulunması halinde, gönderim yapılabilir ve uygun asgari kısıtlayıcı bitki sağlığı önlemleri uygulanabilir. Uyumsuzluk veya acil bir aksiyon alınması halinde, ithalatı gerçekleştiren ülkedeki NPPO, derhal ihracatçı ülke NPPO'sunu bilgilendirmelidir. Benzer şekilde, menşei ülkedeki herhangi bir uygunsuzluk durumu derhal ithalatçı ülkeye bildirilecektir.

Hedef olmayan bir zararlı tespit edildiğinde, düzeltici faaliyetler, partiye uygulanan uygun hafifletme uygulamaları veya Operasyonel Çalışma Planı'nın uygulanması ile sınırlı olacak olup, çalışma planının, uyum anlaşmasının veya tesis faaliyetlerinin askıya alınması veya feshedilmesine ilişkin bir gerekçe olmayacaktır.

Amaçlanan hedefine ulaşamamış bir uygulama tespit edildiğinde, her iki NPPO da Operasyonel Çalışma Planı'nda belirtilen en iyi eylem planını karşılıklı olarak belirlemek amacıyla başarısızlığa yönelik koşulları gözden geçirecektir.

Uygulama başarısızlığının tekrarlayıcı olduğu tespit edildiğinde, NPPO'ların mutabakatı ile daha kısıtlayıcı hafifletme çalışmalarının yapılması gerekecektir.

B. İş Birliği Hedefleri ve Beklentileri: Hedefler ve beklentiler, işbu FEWP'nin imzalanmasına müteakip hazırlanabilecek olan ve aşağıda özetlenen bir Ek'e dâhil edilecektir:

i. Ek:

Taraflarca mutabık kalınacak bir FEWP Eki ile, her ülke, anlaşmanın uygulanması bakımından ortak hedefler ve beklentiler belirleyecektir. Karşılıklı hedef ve beklentiler bir Uygulama Planı şeklinde olacaktır.

Karşılıklı hedef ve beklentilere örnekler: (1) Işınlama tesislerinin onaylanması ve sertifikalandırılması, (2) Zararlı risk değerlendirmeleri, kullanılan doz (400 Gy) için hedef olmayan zararlıların hafifletilmesinin tamamlanması ve ihraç eden ülkelerin gönderdiği yüksek önem derecesine sahip malların, ithal eden ülkelere düzenleyici onayları, (3) Operasyonel Çalışma Planı'nın ve uyum anlaşmasının imzalanması ve üzerinde mutabık kalınan bir zaman içerisinde bir vakıf fonu anlaşmasının imzalanması.

ii. Uygulama Planı, aşağıdakiler gibi birtakım bileşenleri içerebilir:

- Tesis onayları
- Uyum anlaşmalarının onaylanması
- Işınlamanın karantina uygulaması olarak kabul edilmesi
- İdari ve düzenleyici şartların tamamlanması
- Program ve denetim kılavuzlarının geliştirilmesi ve kayıt tutma
- Sertifikalandırma ve onaylama için standartların ve prosedürlerin geliştirilmesi
- Giriş Limanı prosedürlerinin geliştirilmesi ve uygulanması

Fesih Bildirimi: FEWP'deki *Ek*, FEWP'nin bir parçası haline gelecek olup, yeni bir *Ek* ile değiştirilmediği veya herhangi bir tarafça geçerli bir sebeple feshedilmediği takdirde yürürlükte kalacaktır. Diğer tarafa bu nitelikte yapılacak bir fesih bildirimini yazılı olarak gerçekleştirilecektir. Acil feshin gerekli olduğu durumlar haricinde, geçerli sebep ile fesih bildirimini, feshin geçerli olacağı günden en az 30 gün önce yapılır.